

Bijeenkomst 2014-09-06

T' Uilenbos Moerbeke-Waas

Aanwezig: BRAEKMAN Andre, BRUGGEMAN Chris, COUCKUYT Jurgen, CUVELIER Sylvain, DEMOL Roland, HOFFMANN Ortwin, MARTENS Dave, PARMENTIER Laurian, POOT Martin, POOT Rob, SCHOETERS Fonny, SPRUYTTE Stef, VAN DE VELDE Philippe, , VAN MALDEREN Michel, VANTIEGHEM Pieter, VERVAEKE Jacques, WINDEY Raphaël .

Geëxcuseerd: DEGRANDE Jori, MAES Boudewijn, MERVEILLIE Luc, VERHELST Luc, VAN DE KERCKHOVE Omer.

13u30: inleiding

Jurgen Couckuyt schets de reden van onze aanwezigheid in de nieuwe locatie. BC Molsbroek is op deze periode van het jaar nog open en het zou veel lawaai meebrengen voor onze bijeenkomst. Het is een goede kans om de nieuwe locatie een kans te geven én op het einde van de vergadering zal een definitieve keuze worden gemaakt door de aanwezige leden.

Het woord wordt aan Sylvain Cuvelier gegeven voor het eerste luik van de bijeenkomst.

13u40: *Nymphalis xanthomelas* (Esper, 1781), de Oostelijke vos.

door Sylvain Cuvelier

Er worden drie delen behandeld:

1. De determinatie van deze soort t.o.v. *Nymphalis polychloros* (Linnaeus, 1758)
2. De invasie van 2014
3. Een geïllustreerde kweek van ei tot vlinder

De determinatie tussen *N. xanthomelas* en *N. polychloros* is niet eenvoudig. Het zijn twee soorten die in veel opzichten goed op elkaar gelijken. Het zekerste criterium is de kleur van de poten. De Engelstalige naam voor *N. xanthomelas* is hierbij sprekend: yellow-legged Tortoiseshell. Probleem bij de determinatie door het bestuderen van de poten op foto's kan de belichting zijn van sommige beschikbare foto's. Overbelichting én gebruik van flitser, kan de poten een bleke indruk geven die de determinatie bemoeilijkt. Ook sommige vleugelkenmerken worden aangehaald maar geen enkel criterium is zo sluitend als de pootjes. Het is daarbij nodig om een geheel aan uiterlijke kenmerken te combineren om de determinatie sterker te maken.

Vervolgens wordt gestart met een kort overzicht van de historische populaties uit Oost-Europa tot in het noorden van Griekenland om zo de recente uitbreiding van de soort in kaart te brengen. Daarbij

wordt ook aandacht gegeven aan de fenologische gegevens in de recent ingepalmd gebied. Er wordt gestart met Finland met nogal wat historische gegevens én een recente, sterke toename van de soort qua aantallen én plaatsen. Vooral vanaf 2012 is de toename zeer duidelijk te zien. De observaties in de zomer van 2014 vallen dan weer duidelijk lager uit en er wordt ook even stilgestaan bij de klimaatgegevens van de voorbij 365 dagen, zowel temperatuur als neerslag. Het is steeds moeilijk om dergelijke fenomenen uit te leggen en het is vooral uitkijken naar volgend voorjaar hoe de overwintersaars zullen geobserveerd worden qua aantallen en plaatsen. In Zweden is er vanaf 2011 een lichte toename maar ook hier is de grote sprong gebeurd vanaf 2012. Denemarken heeft al een eerste melding van *N. xanthomelas* uit 1896, 1 exemplaar in 1901, 5 exemplaren in 1954, 1 exemplaar in 1979. Vanaf 2003 zijn er toenemende geïsoleerde waarnemingen én vanaf 2011 start ook hier de uitbreiding met actueel melding uit > 85 plaatsen. Noorwegen kwam als laatste Scandinavisch land aan de beurt. Hier is de eerste vlinder gemeld in het voorjaar 2014 en voor het hele jaar zijn er 22 exemplaren geteld. Enkel in het zuidoostelijke deel van Noorwegen, aanpalend bij Zweden, zijn er waarnemingen. Hoe is de invasie tot in België verder verlopen? Automatisch wordt uitgekeken naar gegevens uit Duitsland en deze zijn schaars ondanks het grote aantal amateur entomologen in het land. Van deelstaat Saksen, grenzend aan Polen, zijn er observaties gekend uit de vijftiger jaren van vorige eeuw en vervolgens pas heel geïsoleerde waarnemingen vanaf 2007. Uit Brandenburg (omgeving van Berlijn) zijn er slechts 2 waarnemingen gekend uit 2014. Verder zijn er observaties uit Hamburg, Nedersaksen en Noordrijn-Westfalen.

Het is heel anders voor Nederland waar er in 72 hokken waarnemingen zijn en met een subjectieve indruk dat de vlinder mogelijk de kust gevolgd heeft in zuidelijke richting en met meer verspreide waarnemingen landinwaarts. *N. xanthomelas* is dichtbij de Belgische grens gezien zowel nabij Vlissingen als nabij Eben-Emael.

Ook uit België zijn er enkele goed gedocumenteerde waarnemingen van de Oostelijke vos. Alle waarnemingen en beschikbaar fotomateriaal wordt uitgebreid besproken.

Ook de zuidwestelijke kust van Engeland werd in 2014 bereikt al is er één melding uit 1953 uit Sevenoaks (Kent) die echter mogelijk het gevolg is geweest van een losgelaten vlinder uit kweek. Raphaël Windey meldt dat daar inderdaad een kweekcentrum bestaat.

Als laatste wordt de enige melding uit Frankrijk (16.vii.2014, Englancourt, Dép. Aisne) uitgebreid geïllustreerd met het beschikbaar fotomateriaal. Er wordt druk gedetermineerd en unaniem komen de leden tot de Grote vos. Ondertussen is deze waarneming, oorspronkelijk *N. xanthomelas*, ook op het Internet vervangen door *N. polychloros*.

In 2014 kreeg Sylvain uit Zweden een takje met een 70-tal eitjes die hij gekweekt heeft op een wilgensoort uit de tuin, *Salix purpurea 'nana'*. Aan de hand van foto's worden alle stadia geïllustreerd. Hij eindigt met een dankwoord aan Per-Olof Wickman die deze kweek heeft mogelijk gemaakt.

De presentatie zal worden opgenomen in de [VVE WG DV](#) Dropbox.

Zie folder: 2014 09 06 Vergadering T' Uilenbos.

14u50: recent ontvangen boeken en artikels ter inzage tijdens de pauze.

5 boeken worden voorgesteld:

1. Fluturii diurni din România van L. Rákosy.
2. Suomen päiva- ja jöperhoset-maastokäsikirja van K. Silvonon et al.
3. Butterflies of Corfu van S. Ghinis et al.
4. The Genus *Melitaea* Fabricius, 1807 (Lepidoptera: Nymphalidae, Nymphalinae). Taxonomy and systematics with special reference to the male genitalia van J. Coutsis en H. van Oorschot.
5. The Butterflies of Iran and Iraq van V. Tshikolovets.

Wie interesse heeft in aankoop van één van deze boeken kan met Sylvain contact nemen. Er kan gekeken worden via groepsaankoop voor betere voorwaarden én gereduceerde portkosten.

Enkele tijdschriften, Shilap en Nota Lepidopterologica, circuleren ook tijdens de pauze én zullen later in de bijeenkomst kort worden besproken. Ze worden hier vermeld:

1. Bruggeman C. 2014. Dagvlindersverslag 2013. – *Natuurhistorisch Tijdschrift* 13(1): 20-37.
2. Popović M. et al. 2014. First records of *Lycaena helle* ([Denis & Schiffermüller], 1775) for the Balkan peninsula (Lepidoptera: Lycaenidae). – *Shilap* 42(165): 287-294.
3. Cupedo F. 2014. Reproductive isolation and intraspecific structure in Alpine populations of *Erebia euryale* (Esper, 1805)(Lepidoptera, Nymphalidae, Satyrinae). – *Nota Lepi.* 37(1): 19-36.
4. Jugovic J. & Koren T. 2014. Wing pattern morphology of three closely related *Melitaea* (Lepidoptera, Nymphalidae) species reveals highly inaccurate external morphology based species identification. – *Nota Lepi.* 37(1): 75-90.
5. Schmitt T. et al. 2014. Effects of recent and past climatic shifts on the genetic structure of the high mountain Yellow-spotted ringlet butterfly *Erebia manto* (Lepidoptera, Satyrinae): a conservation problem. – *Global Change Biology* 20: 2045-2061.
6. Zografou K. et al. 2014. Signals of Climate Change in Butterfly Communities in a Mediterranean Protected Area. – *Plos One* 9(1): e872445. doi:10.1371/journal.pone.0087245.
7. Russell et al. 2014. First record of *Melitaea ornata* Christoph, 1893, from Slovenia, with notes on its confirmed distribution and hybridization with *M. phoebe* ([Denis & Schiffermüller], 1775). – *Entomologist's Gazette* 65: 135-153.

Deze artikels zijn opgenomen op de [VVE WG DV](#) Dropbox.

Zie folder Recente informatie - Input door leden.

15u30: Vroege lentesoorten in Sicilië.

door Pieter Vantieghem

Pieter neemt ons mee op reis naar Sicilië van 6 tot 16 april 2014. Al was het een familiereis toch bood het ook mooie kansen om enkele interessante dagvlindersoorten mee te pikken. Interessante taxa die men op dat moment van het jaar kan waarnemen op Sicilië, worden voorgesteld en aan de hand van knappe foto's geprojecteerd: interessante tweelingsoorten komen hier voor: *Pontia daplidice* (Linnaeus, 1758) en *Pontia edusa* (Fabricius, 1777) waarvan het tweede taxon hier voorkomt; *Euchloe ausonia* (Hübner, 1804) en *Euchloe crameri* (Butler, 1869) als soort dat op Sicilië kan worden gevonden; *Anthocharis damone* (Boisduval, 1836) met *Locus typicus* zelfs Sicilië; de recent afgescheiden *Zerynthia cassandra* (Geyer, 1828) met duidelijk verschillende genitalia t.o.v. de anders niet te onderscheiden *Zerynthia polyxena* (Denis & Schiffermüller, 1775); de recent van het Icarusblauwtje afgescheiden soort *Polyommatus celina* (Austat, 1879) en een endemische subspecies *trinacriae* van *Cupido minimus* (Fuessly, 1775). Uiteraard is het te vroeg op het jaar voor een aantal andere endemische taxa: de Dambordjes *Melanargia occitanica pherusa* (Boisduval, 1833) en *Melanargia arge* (Sulzer, 1776); de Heivlinders *Hipparchia blachieri* (Fruhstorfer, 1908), *Hipparchia leighebi* (Kudrna, 1976). Tijdens de presentatie illustreert Pieter nog andere interessante soorten die hij kon waarnemen: *Pieris manni* (Mayer, 1851), *Pseudophilotes baton* (Bergsträsser, 1779) en *Cacyreus marshalli* (Butler, 1898).

16u15-17u00: Interessante dagvlinders dichtbij de Belgische grenzen.

door Pieter Vantieghem

Aan de hand van enkele slides met vragen over welke soorten en het waarom, begeleidt Pieter ons naar zijn recente waarnemingen. Hij zal dat altijd in het perspectief stellen van de historische gegevens uit België en ook de mogelijke toekomstige aanwezigheid of terugkeer van elk taxon. Eerst behandelt Pieter de soorten die uitgestorven zijn in België en toont foto's van *Plebejus argyrognomon* (Bergsträsser, 1779), een *P. baton* in het gezelschap van *Polyommatus (Lysandra) bellargus* (Rottemburg, 1775), *Euphydryas maturna* (Linnaeus, 1758), *Melitaea phoebe* (Denis & Schiffermüller 1775), *Coenonympha hero* (Linnaeus, 1761), *Coenonympha glycerion* (Borkhausen, 1788) en *Heteropterus morpheus* (Pallas, 1771). Vervolgens zien we enkele soorten die we in België als zwerver kunnen waarnemen: *Arethusana arethusa* (Denis & Schiffermüller 1775) en *Melitaea didyma* (Esper, 1778). Dan komen twee soorten aan bod die net buiten België voorkomen: *Phengaris nausithous* (Bergsträsser, 1779) en *Melitaea parthenoides* (Keferstein, 1851). *P. manni* is een soort die actueel duidelijk het areaal uitbreidt en mogelijk in de toekomst België kan bereiken. Hij illustreert dat het niet zo eenvoudig is om deze soort te onderscheiden van *Pieris rapae* (Linnaeus, 1758) en illustreert ook twee voedselplanten: *Iberis amara*, Bittere scheefbloem en de Schermscheefbloem, *Iberis umbellata*, die veel in tuinen staat en mogelijkheden schept voor deze uitbreidende vlindersoort. Hij beëindigt het onderwerp met twee bergsoorten in hun dichtstbijzijnde populaties: *Erebia epiphron mackeri* (Fuchs, 1914) en *Erebia manto vogesiaca* (Christ, 1882).

Hij is vast van plan om er volgend jaar een nieuw luik aan toe te voegen met enkele soorten die in deze reeksen thuishoren. We horen er zeker van in de toekomst.

Deze presentaties worden opgenomen in de [VVE WG DV](#) Dropbox.

Zie in de folder: 2014 09 06 Vergadering T' Uilenbos.

17u00-17u15: toekomstige bijeenkomsten en activiteiten

Er wordt unaniem besloten om de resterende bijeenkomsten voor dit najaar in T' Uilenbos te Moerbeke-Waas te laten doorgaan. De gegevens op de VVE WG DV website zullen worden aangepast.

- 4 oktober: bijeenkomst met reisverslagen
- 8 november: bijeenkomst (opgepast dit is de tweede zaterdag van de maand) met analyse van het project Durme- en Scheldegebied 2014 én een reisverslag
- 27 december: bijeenkomst met de fotowedstrijd: [Flieflotter2014](#).
- 29 december: veldactiviteit eitjes van *Thecla betulae* (Linnaeus, 1758), de Sleedoornpage in Heuvelland.
- Binnenkort zal ook een datum worden doorgegeven en meer details voor een zoektocht naar eitjes van *Satyrium ilicis* (Esper, 1779), de Bruine eikenpage, in de Kempen.
- Een suggestie van Pieter Vantieghem om in het project Durme- en Schelde op zoek te gaan naar rupsen van *Apatura iris* (Linnaeus, 1758), de Grote weerschijnvlinder, zal worden gepland en details zullen tijdig worden meegedeeld.

Voor 2015 al enkele punten:

- Vraag tot medewerking vanuit de Werkgroep Dagvlinders voor het BTO trekvlinder onderzoek. (Zie het 2013 verslag in het volgende Phegea nummer in december).
- Mogelijkheid gezamenlijke uitstap naar de Landelijk Dag van de Vlinderstichting in Nederland (maart 2015).
- Mogelijkheden rond het *Pyrgus malvae* (Linnaeus, 1758) project.
- Buitenlandse 3-daagse in het voorjaar? Suggesties sturen aan [Sylvain](#) met voorstel qua timing, regio en praktische punten.
- Uitwerking van het *Leptidea* project.

Besluit

1. Verslag van de vergadering:

Komt ook beschikbaar op de website.

2. Dropbox "VVE Werkgroep Dagvlinders"

De algemene presentatie komt binnenkort beschikbaar (pdf). De artikels zijn opgeladen (zie hoger).

3. Volgende bijeenkomst:

Zaterdag 4 oktober in **T' Uilenbos** om 13u30.

4. Volgende activiteiten:

Volgende bijeenkomsten en veldactiviteiten worden aangekondigd via de website en een email wordt gestuurd aan de leden van de VVE WG Dagvlinders.

Speciale aandacht wordt geschonken aan: [Flieflotter2014](#), [werkwijze voor deelname](#):

- [Vanaf 1 november aanmelden bij Sylvain met uitwisseling van foto's.](#)
- [Voorinkijk van 15 december voor alle leden.](#)